

**2006 MALÎ YILI GENEL VE KATMA BÜTÇE KANUN TASARILARI İLE 2004 MALÎ YILI GENEL
VE KATMA BÜTÇE KESİN HESAP KANUNU TASARILARININ
PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONU GÖRÜŞME TUTANAKLARI**

16 Kasım 2005 Çarşamba

İÇİNDEKİLER

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI

- Enerji Piyasası Düzenleme KuruMu
- Ulusal Bor Araştırma Enstitüsü
- Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Müdürlüğü
- Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
- Petrol İşleri Genel Müdürlüğü
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü

.....
BAŞKAN –

Sayın Akif Hamzaçebi...

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Bakan, komisyonun değerli üyeleri; Sayın Bakanın bu yılki sunuşu, geçen yılki sunuşları gibi. Her şeyden önce, Sayın Bakan, bütün hatlarıyla gülüyor, yüz hatları gülüyor, gülümsüyor, gözleri gülümsüyor. Gerçekten, Sayın Bakanı dinlerken, yüzüne baktığım zaman, benim de içimi bir mutluluk kaplıyor.

Enerji sorununu çözmüş, gelecekteki enerji talebinde yaşanacak artışın arz tarafında yaratacağı, gerekli kılacağı yatırımların planlamasını yapmış bir sektörün temsilcisi Bakanı dinliyoruz. O umutlara kapılıyorum; ama, Sayın Bakanın yüzündeki gülümseme, önümüzdeki raporlara, rakamlara yansımış değil, orada öyle bir şey göremiyorum.

Ülkenin bugünkü durumunu olduğu kadar, yarınlarını da ciddî ve geri dönülemez bir biçimde konularda, aslında, bir politik karmaşa yaşıyoruz. Bu politik karmaşanın ötesinde, zihinsel bir karışıklık da var. Sektörün nasıl bir yapıya kavuşacağı gibi en temel konularda bile, bırakın belirlenmiş bir yol haritasını, ortada bir fikrî uzlaşmanın dahi olmadığını söylemek mümkün.

Bugüne kadar çıkan yasalar var. 2000’li yıllarda, 57 nci Hükümet döneminde çıkan 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu, 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunu ve sanıyorum, bu hükümet döneminde çıkan 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu var. Piyasaları düzenleyen, enerji piyasalarını düzenleyen, çerçevesini belirleyen yasalar var. Buna, bu yasalara dayalı olarak çıkarılmış onlarca yönetmelik, tebliğ, karar var. Avrupa Birliğinin enerji konusundaki direktifleri var. Enerji Bakanlığının, Sayın Bakanın politika açıklamaları ve birtakım uygulamaları var. Yüksek Planlama Kurulunda karara bağlanmış bir strateji belgesi var. Ancak, hâlâ, Anayasaya göre enerji işi bir kamu hizmeti midir; yoksa, özel sektörce de görülecek bir hizmet midir, bu konuda bir netlik yok, bu konuda bir karara varılmış değil. Bu konuda karara varılamamış olması, Enerji Bakanlığının uygulamalarının gelecekte hukukî problemlerle karşı karşıya kalmasını, kalması gibi bir sonucu yaratabilecek.

Üstelik, kanunların nasıl yorumlanması gerektiği, bu kanunların ülkenin gerçeklerine uygun olup olmadığı gibi konularda bile, kamu kuruluşları arasında dahi farklı yaklaşım ve uygulamalardan kaynaklanan ve sektörün geleceğinin nasıl olacağını belirsizliğe iten bir süreç yaşanıyor. Üstelik, tüm bunlar, eski Enerji Bakanları ve bürokratlarının yanında, yeni enerji özelleştirmelerinin de mahkemelik olabileceği bir ortamda olup bitiyor. Buna rağmen, ideolojik bir tutuculukla, farklı görüş ve değerlendirmelere kulak verilmemektedir.

4628 sayılı Kanunla, artık, devletin elektrik üretmeyeceği, dağıtmayacağı, ticaretten çekileceği, sadece TEİAŞ’ın sistemin operatörü olacağı, özel sektöre dayalı bir ikili anlaşmalar piyasasının oluşturulmasına yönelik bazı adımlar atıldığı, bu çerçevede, kamunun olağanüstü durumlar dışında elektrik üretmek için yeni yatırım yapması yasaklanırken, özel sektör şirketleri binlerce megavatlık üretim otoprodüktör toptan satış lisansları aldı.

Ancak, özellikle son iki yılda, 4628 sayılı Yasayla giydirilmek istenen elbisenin Türkiye'ye uymadığı, karmaşık ve uygulanamaz bir yapı içerdiğine yönelik tartışmalar, hükümetin politik tercihleri, kamu kurumlarının farklı uygulamaları, zaten, yeni doğmakta olan piyasaya güveni zedelerken, yenilenebilir enerji konusunda olduğu gibi, kanunî düzenlemelerle özel sektör yatırımlarının nasıl teşvik edileceğinin belirlenmemesi gibi sebeplerle, lisans alınan yatırımların hayata geçirilmesi askıya alındı.

TEİAŞ'ın çalışmalarına göre, OECD ortalamalarının çok altında enerji tüketiyoruz ve yine, bu çalışmaya göre, önümüzdeki yirmi yıllık sürede, yıllık yüzde 6 ile yüzde 8 arasında talep artışı yaşanacaktır. Bu artışa göre de 2005 yılı için 159 milyar kilovat/saat olan enerji talebinin, 2030 yılına gelindiğinde 500 milyar kilovat/saate ulaşacağı öngörülmüyor.

TEİAŞ 2005-2020 döneminde toplam 35 bin megavat yeni kapasite ilavesi için, inşa halinde ve lisans almış projelerin yatırım harcamaları hariç ve 2020 sonrası yatırımların bu döneme yansıyan harcamaları dahil olmak üzere, inşaat dönemi faizi hariç, toplam yatırım tutarını 53,2 milyar dolar olarak öngörüyor. Yani, sadece elektrik enerjisi sektörü için önümüzdeki onbeş yıl boyunca, yıllık ortalama 3,3 milyar dolar yatırım yapılması gerçeğiyle karşı karşıyayız. Bugün, sektörün önündeki en önemli belirsizlik, talepte yaşanan artışa karşılık, arz tarafındaki gerekli iyileşmenin yapılamamış olması; yani, arz güvenliğinin sağlanamamış olması nedeniyle 2009 yılında yaşanması muhtemel bir enerji sıkıntısıdır. Bu, gerçekte, iyimser bir tahmindir. Bir görüşe göre de, Türkiye, 2006 yılı sonunda, 2007 yılı başında enerji açığı riskiyle, enerji kısıtlamasıyla karşı karşıya kalacaktır. TEİAŞ raporuna göre 2009'da, diğer bir görüşe göre 2006'da sistemin güvenilir enerji yedeği olmayacaktır.

90'ların başından beri, Türkiye, enerji talep tahminlerinin abartılarak, ülkenin elektrik kesintileriyle karşılaşacağı korkutmasıyla pahalı santrallerin yaptırılması, doğalgaz talebinin abartılması nedeniyle uzun vadeli ve pahalı alım kontratları yapılması sonucunda kamunun zarara uğratıldığı yönündeki tespit ve değerlendirmeler, sadece mevcut enerji politikalarını eleştirenlerin değil, devletin, Hazine, Devlet Planlama Teşkilatı gibi çok sayıda kurumunun hazırladığı raporlarda kayıt altına alınmıştır.

İşin vahimi, son iki yıldır özel sektör temsilcileri bile yatırım ortamındaki belirsizliğin giderilememesi halinde, Türkiye'nin bir kez daha uzun vadeli alım garantili anlaşmalara mahkûm kalacağını yüksek sesle ifade etmeye başlamışlardır. Hükümet, Sayın Bakan, böyle bir ortamda, üç yıla yakın süredir elektriğe zam yapılmamasıyla övünmektedir, elektriğe zam yapılmasını hiç kimse arzu etmez, biz de böyle bir politikanın içerisinde değiliz; ancak, üç yıla yakın süredir yapılmayan zammın biriken bir zam olup olmadığını bilemiyoruz. Bu zammın nasıl, ne şekilde ortaya çıkacağını ertelenmiş bu zam birikiminin bir gün hükümet tarafından nasıl karşılanacağı veya topluma nasıl yansıtılacağını bilmek istiyoruz. Elektriğin yüzde 42'si doğalgazdan elde edilirken ve doğalgaza hükümet zam yaparken, acaba bu formülü, zam yapmama formülünü hükümet nasıl bulmuştur?! Bunu açıklarlarsa mutlu olurum. Acaba, bunun gerisinde belediyelerin doğalgaz borçlarını Hazineye ödememesi var mıdır? Daha doğrusu, belediyelerin ödemediği doğalgaz borçları var mıdır, belediyelerin ödemediği doğalgaz borçlarını hazine garantisi kapsamında Hazine mi üstlenmektedir?

Öte taraftan, KİT finansman dengesine baktığımızda, Telekom hariç, KİT borçlanma gereğinin 2006 yılında, 2005'e kıyasla 1,5 milyar YTL artacağını görüyoruz. Bu rakamın ne kadarı enerji KİT'lerinden gelmektedir, ben bilgi istedim Hazine Müsteşarlığından; o bilgi gelince, onu da göreceğiz. Bunun çok önemli bir kısmının enerji KİT'lerinden geldiğini sanıyorum.

Yine, böyle bir tabloda, Türkiye'nin enerjinin arz tarafında yaşayacağı muhtemel sorunlara yönelik olarak enerji yatırımlarının ne olduğu konusuna baktığımızda, 2006'daki durumun hiç de parlak olmadığını görüyoruz. DPT'nin rakamlarına göre, sektörler itibarıyla sabit sermaye yatırımlarına bakıyorum 98 fiyatlarıyla enerji sektöründeki yatırımların 2006 yılında 2005'e kıyasla yüzde 10,2 oranında azalacağını görüyoruz. Bu azalış, kamu tarafında çok daha sınırlı.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Toparlayalım.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Devamla) – Ama, kamu tarafında bu azalış, yüzde 8,1; özel sektör tarafında da bu yüzde 15. Yani, enerjide hem kamu yatırımları hem özel sektör yatırımları 2006'da azalıyor ve hükümet, özelleştirme kavramıyla TEDAŞ'ı ve diğer enerji üretim ve dağıtım şirketlerini özelleştireceğim diye zaman geçirirken, mevcut yatırımlar eskimekte, mevcut yatırımların

ihtiyaç duyduğu yenileme yatırımları veya kapasite artırımı yatırımları da hükümet tarafından ertelenmektedir. Bu da, enerji sektöründe yaşayacağımız darboğazı tetikleyen çok önemli bir nedendir.

Öte yandan, Anayasanın 155 inci maddesi var, Anayasa Mahkemesi kararları var, Türkiye’de elektrik üretimi, iletimi tesisleri kurmak ve işletmek ve ticaretini yapmak bir kamu hizmetidir. Kamu hizmeti niteliği taşıyan bir hizmetin imtiyaz usulüyle yürütülmesi gerekiyor eğer kamu yürütmeyecekse. Kamu hizmeti imtiyazının da daima belli bir süre için verilmesi, bu durumda da özelleştirmede işletme hakkı devri yönteminin uygulanması gerekiyor.

Doğalgaz piyasası açısından da farklı bir durum yok. BOTAŞ’ın elindeki doğalgaz ithalat sözleşmelerinin özel sektör kuruluşlarına devri için ihaleye çıkıldı, ancak henüz onun sonucu ne oldu bilmiyoruz; ancak, Avrupa Birliği ülkelerine baktığımızda, İspanya ve kısmen Almanya hariç, belki bir iki ülke daha ilave edilebilir; hemen hepsinde doğalgaz piyasasında tedarikçi kurum olarak sadece tek bir kurum var. Yıllık 16 milyar metreküp gazın, yıllık 2,5-3 milyar yirmi yılda yaklaşık 50 milyar dolarlık büyüklüğü ifade eden ticaretinin özel sektöre yaptırılmasına yönelik çok büyük hacimli bir ihale bu. Ortada bir kontrat, bir de miktar devri yöntemi var; biri olmazsa öbürü uygulanacak. BOTAŞ, kendisine bildirilen fiyatlara göre, şirketlere her biri 250 milyon metreküplük lotların tahsisini yapacak. Bu tahsisli şirketler, arz kaynağı ülkelerle görüşecek, anlaşılırsa yeni bir sözleşme yapacaklar, anlaşamazlarsa BOTAŞ yükümlülüğü devam eden sözleşme çerçevesinde sınırda belli miktar gazı özel sektöre devredecek. Peki, bu ikisi arasındaki ayırımın anlamı, tüketicinin ve kamunun bu işten ne elde edeceği, toplumun yararının ne olacağı konusunda ne biliyoruz; hiç kimse, hiçbir şey bilmiyor. Dünyanın ve Türkiye’nin dev şirketlerinin bu ticaretle ilgilendiğiyle, bu şirketlerin daha iyi ve daha ucuza hizmet vereceğine dair elimizde hangi bilgiler var? İşin en vahim tarafı, uluslararası gizlilik gerekçesiyle Türkiye’deki milyonlarca tüketicinin doğalgazın hangi ülkeden kaçta alındığını bu zamana kadar bilmiyor ve bundan sonra da bilemeyecek olması, bu hükümet döneminde bilemeyecek olması.

Bu cümleden sonra, Rusya’dan alınan doğalgazla ilgili olarak yaşadıklarımıza gelmek istiyorum değerli arkadaşlar.

BAŞKAN – Yalnız süreyi çok aştınız, toparlarsanız...

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Toparlıyorum Sayın Başkan, teşekkür ediyorum.

Şimdi, Rusya’dan iki kanaldan biz doğalgaz alıyoruz; bir, Batı hattından alıyoruz, bir de Karadeniz üzerinden Mavi Akım dediğimiz yolla doğalgaz alıyoruz. Sayın Bakan, burada bütçe sunuş konuşmalarında, sık sık, bize doğalgaz alımında Türkiye’nin önceki hükümetler tarafından zarara uğratıldığı ifade eden, bu anlama gelecek açıklamalar yapmıştır ve kendisinin bu işin üzerinde olduğunu bizden bu konuda sabır rica ederek bu çalışmalarını çok yakında sonuçlandıracaklarını ifade etmişlerdir. Ancak, sonuçlandırılan konu şu olmuştur: Rusya’yla yapılan Mavi Akım’a yönelik anlaşma değiştirilmiş, bu değişiklikle, biz Rusya’dan daha ucuz değil, daha pahalı doğalgaz almaya başlamışızdır. Rusya’dan iki ayrı hat ve dört farklı fiyatla gaz alınmaktayken, Batı hattındaki fiyat indirilmiş; ama, doğu hattındaki, yani Mavi Akım’daki fiyat arttırılmış ve petrol fiyatı bir şekilde bu formülün içine dahil edilmiştir. Eski anlaşmalar Türkiye’yi petrol fiyatı artışından korurken, yeni yapılan anlaşma, Türkiye’yi petrol fiyatındaki artışa karşı korumamaktadır. Bu konuda Türkiye’nin 7-8 milyar dolara kadar ulaşabilecek petrol fiyatındaki bugünkü düzeye bağlı olarak bir zararı söz konusudur. Ben, Sayın Bakandan bu konuda çok açık, net bir açıklama istiyorum. Doğalgaz alımında formül değişikliği yapılmış mıdır, yapılmışsa bundan Türkiye’nin uğradığı zarar nedir; Sayın Bakan Türkiye’nin uğradığı zarar yok, Türkiye’nin kârı var diyorsa bu kâr nedir? Bu konuda çok ayrıntılı bir açıklama beklediğimi ifade ediyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederiz.

.....

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz Sayın Koçyiğit.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Sayın Başkan, usulle ilgili iki cümle söyleyebilir miyim?

BAŞKAN - Buyurun Sayın Hamzaçebi.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Usulle ilgili bir söz aldım, alma nedenim şu: Şimdi, bütçe görüşmelerinde klasik olarak buraya gelen kurumlar var, Maliye Bakanlığı, DPT, her bakanlık bütçesinde o kurumlar vardır, çünkü kendilerini ilgilendiren birçok konu olabilir diye. Ama bunun ayrılmaz bir parçası da Hazine Müsteşarlığıdır. Örneğin, burada birçok KİT var, KİT'lerle ilgili ben bir bilgi alayım dedim, konuşmamda da Sayın Bakana o bilgiyi Hazineden istedim, alıyorum diyerek Sayın Bakana da o soruyu yöneltmedim. Ama Hazine Müsteşarlığının KİT Genel Müdürlüğü burada yok ve Plan ve Bütçe Komisyonu Müdürümüzün de aramasına rağmen, buraya bir temsilci göndermiyor. Sayın Başkan, Hazine Müsteşarlığının bir imtiyazı olduğunu ben düşünmüyorum; ama, onlar böyle bir algılama içerisindeler. Yani, biz ufak tefek teknik bilgileri eğer telefonla dahi alamayacaksak, ki telefonla bu bilgiyi alabilmiş değilim, ama onun ötesinde birden fazla arkadaşımız da başka bilgilere ihtiyaç duyabilir. Burada Hazinesinin KİT Genel Müdürlüğünün burada olması lazım Sayın Başkan.

BAŞKAN – Evet, biz uyardık...

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Efendim, uyarıya rağmen, bakın gelmiyor Lütfen bunu daha siz...

BAŞKAN – Tekrar ısrarla uyarmaya devam ederiz.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) - Bizzat siz arayın olmazsa. Böyle bir masuniyeti olamaz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Evet, teşekkür ediyoruz.....

Sayın Akif Hamzaçebi, buyurun.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sorularım şunlar: Mayıs 2005'te yenilenebilir enerji yasasını TBMM kabul etti. Bu konuda atılmış önemli bir adım; ancak, yasanın bence bir eksiği var. Yenilenebilir enerji konusunda yürütmeye, hükümete bağlayıcı bir hedefi vermiyor. Bu konuda bakanlığımız acaba kendisini bağlamayı, bu yasaya Türkiye açısından bir hedef koymayı düşünüyor mu?

İkinci sorum; bu Rusya'dan ithal edilen doğalgazdaki formül değişikliğine ilişkin olarak Sayın Bakanın açıklamalarını dinledik. Ben aynı soruyu EPDK Başkanına yöneltmek istiyorum. Doğalgazda petrol fiyatındaki değişimleri Türkiye'nin aleyhine olarak fiyata yansıtan bir formül değişikliği olmuş mudur acaba veya bu konuda ne yapılmıştır?

Üçüncü sorum da şu: İki barajla ilgili. Bir, Yusufeli Barajının bir özelliği mi vardır, sürekli çeşitli yasalarla Yusufeli Barajına ödenek temin edilmektedir. TBMM'nin kabul etmiş olduğu bir yasayla bütçeyle ilişkilendirilmeksizin bir dış kredi kullanımı olanağı getirilmiştir. İkinci olarak, 2006 Bütçe Yasa Tasarısında, yanlış hatırlamıyorsam, 170 000 000 YTL'lik TMSF satışlarından elde edilecek gelirin bütçeyle ilgilendirilmeksizin, daha doğrusu bütçe büyüklükleri içerisinde yer almaksızın bu baraja ödenek olarak aktarılması söz konusudur. Bu barajın özelliğinden dolayı mıdır, yoksa müteahhidinin bir özelliği mi vardır? Bunu daha evvel Sayın Ali Babacan'a burada sormuştum. Soruma hiçbir yanıt alamamıştım. Bütçenin tümü üzerindeki görüşmelerde bu sene yine sordum. Sayın Maliye Bakanı yazılı olarak cevap vereceğini söyledi. Şimdi, ilgili bakanlık olarak Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına soruyorum.

İkinci baraj sorum: Kığı Barajı 1997 yılında 127 000 000 dolarla yatırım programına girmiştir. Geçen sene burada bunun 1,2 milyar dolara çıkarılması yönünde bir çalışma olduğunu, bu çalışmanın yanlış olduğunu ifade etmiştim. DPT'den aldığım bilgiye göre proje tutarı 505 000 000 dolar olarak revize edilmiştir. Bu büyüklüğün, bu revizenin gerekçeleri nelerdir? Sonuçta, 1997 yılında 127 000 000 dolarla rakamlandırılan bir proje şimdi 505 000 000 dolara çıkmıştır. 4 kat civarında bir artış. Bu artış doğru mudur, gerekçeleri nedir?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederiz.

.....

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Sayın Başkan, bir açıklama yapmak istiyorum.

BAŞKAN – Buyurun.

MEHMET AKİF HAMZAÇEBİ (Trabzon) – Sayın Başkan, teşekkür ederim. Ben şu teknik açıklamayı müsaade ederseniz yapmak istiyorum.

Tüm düzenleyici, denetleyici kurumların gelir fazlaları 2000 yılından beri bütçeye aktarılıyor. Tamam; ama, artık kabul edilen Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanuna göre bütün gelirlerin bütçede yer alması gerekir; yani, şu yeterli değil. Şu kurumun gelir fazlası hazineye aktarılır; bu, yetmez. Parlamentonun bütçe hakkına uygun olarak biz bu gelirin ne kadar olacağını bilmek durumundayız. O nedenle, bu, esasen aktarılan bir gelirin tahmini olarak bütçe kalemlerine yansıtılmasından ibarettir. Yani, değişen bir şey yoktur burada. Tam tersine saydam bir bütçe gereği bu rakamın bütçede yer alması gerekir. Hem gelir tarafında hem ödenek tarafında. Yapılan budur. Ben önergeyi doğru buluyorum.

BAŞKAN – Biz Başkanlık Divanı olarak katılıyoruz.